

Т. І. Биркович,
 д. держ. упр., доцент, завідувач кафедри державного управління і права,
 Київський університет культури, м. Київ

ВПЛИВ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У ДЕРЖАВІ НА ФОРМУВАННЯ ПРИНЦИПІВ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-КУЛЬТУРНОГО РОЗВИТКУ

T. Byrkovych,
 PhD. in Public Administration, Associate Professor,
 Head of the Department of Public Administration and Law of the Kiev University of Culture, Kyiv

THE INFLUENCE OF TRANSFORMATIONAL PROCESSES IN THE STATE ON THE FORMATION OF THE PRINCIPLES OF STATE REGULATION OF SOCIO-CULTURAL DEVELOPMENT

Досліджено вплив трансформаційних процесів у державі на формування принципів державного регулювання соціально-культурного розвитку. Зауважено на необхідності розгортання культурних відносин, поширення їх на сферу соціального розвитку, відтворення національних традицій, культурно-масових заходів, їх попиту та пропозиції в умовах трансформаційних перетворень. Проаналізовано специфічні риси соціального розвитку регіонів України, що зумовлені територіально-галузевою та інституційною структурою господарства, ресурсним забезпеченням, особливостями режиму відтворення населення. Визначено принципи формування державної регуляторної політики сфери культури. Узагальнено методологічні положення щодо впровадження державного регулювання соціально-культурного розвитку. Зроблено висновок, що в обґрунтуванні основних, фундаментальних принципів розвитку сфери культури слід виходити із загальних положень сучасної ідеології державного управління культурою та особливостей соціально-економічного розвитку регіонів. Запропоновано принципи державного регулювання соціально-культурного розвитку, які відповідають сучасному етапу трансформаційних процесів у державі.

The influence of transformational processes in the state on the formation of the principles of state regulation of socio-cultural development is investigated. The necessity of deployment of cultural relations, their extension to the sphere of social development, reproduction of national traditions, cultural events, their demand and proposals in the conditions of transformational transformations is noted. The specific features of social development of the regions of Ukraine that are determined by the territorial-sectoral and institutional structure of the economy, resource support, and the peculiarities of the population reproduction regime are analyzed. The principles of formation of the state regulatory policy of the sphere of culture are defined. The methodological provisions concerning the implementation of state regulation of socio-cultural development are generalized. It is concluded that the justification of basic, fundamental principles of development of culture should be based on the general provisions of the modern ideology of governance culture and characteristics of socio-economic development. The principles of state regulation of socio-cultural development that are in line with the current stage of the transformational processes in the state are proposed.

*Ключові слова: державне регулювання, культура, розвиток, трансформаційні процеси, принципи.
 Key words: state regulation, culture, development, transformational processes, principles.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Принципи і методи державного регулювання соціального розвитку повинні бути повністю узгоджені із загальним курсом реалізації стратегічно-важливих

економічних реформ в Україні. Такі загальнонаукові принципи, як комплексність, системність, гуманізм і соціальна справедливість, науковість, гнучкість, динамізм, координація з іншими напрямками економіч-

ної політики, орієнтація на реальні економічні процеси, збалансованість потреб громадян і можливостей суспільства, забезпечення соціальних гарантій і соціального захисту населення є вихідними у визначенні домінантних принципів регулювання сучасного соціального розвитку.

Щодо загального розуміння принципів державного регулювання, то вони повинні саме ґрунтуватися та функціонувати на тій управлінській діяльності, яка здійснюється на підставі сформованих традиційних та сучасних певних правил, які закріплені в нормах чинного законодавства.

Специфічні риси соціального розвитку регіонів України зумовлені територіально-галузевою та інституційною структурою господарства, ресурсним забезпеченням, особливостями режиму відтворення населення. В умовах трансформаційних перетворень важливо враховувати необхідність розгортання культурних відносин, поширення їх на сферу соціального розвитку, насамперед, відтворення національних традицій, культурно-масових заходів, їх попиту та пропозиції. У зв'язку з опосередкуванням соціальних процесів переважно ринковими механізмами виникає цілий ряд нових методологічних проблем, які повинні знайти своє вирішення саме на етапі відпрацювання механізмів регулювання соціального розвитку, особливо сфери культури, визначення її основних принципів та методів, а також структурних елементів, інструментів, стратегій, які потребують відповідного ресурсного та організаційного забезпечення. Крім того, стратегічно важливі рішення з соціально-економічних аспектів розвитку культури повинні бути всебічно обґрунтовані — з точки зору бюджетних можливостей; наявності альтернативних варіантів чи можливостей. Під час розробки і реалізації тих чи інших рішень державного управління слід здійснити системне обґрунтування з тим, щоб передбачити і запобігти можливим негативним наслідкам, уникнути небажаних ризиків.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідженням проблеми державного регулювання культури в цілому та формування принципів зокрема займалися такі вчені: Ю. Вишняков, В. Кальней, В. Лобас, Д. Матрос, С. Мирвода, С. Шишов, проте, зважаючи на трансформаційні зміни, які сьогодні відбуваються в українському суспільстві, вважаємо за потрібне дослідити саме їх вплив на формування принципів державного регулювання соціально-культурного розвитку.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є дослідити вплив трансформаційних процесів у державі на формування принципів державного регулювання соціально-культурного розвитку.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

В умовах перехідної економіки регулювання соціального розвитку має бути націлене не на

підтримку статус-кво, де поки що домінують неконструктивні відносини, а на досягнення дійсно активного характеру ринкових перетворень. У сфері культури сам механізм державного регулювання культурних заходів повинен мати властивості гнучкої адаптації до змін загальноекономічної ситуації, адекватно реагувати на фактори впливу зовнішнього середовища, але поряд з цим необхідна певна стабільність економічних регуляторів сфери культури на певний проміжок часу. Отже, загальне покращання перебігу соціальних процесів значною мірою залежить від вироблення та реалізації цілеспрямованої, послідовної та передбачуваної державної соціально-економічної політики, загальнометодологічних основ її формування у сфері культури та послідовної її реалізації [1].

Сьогодні є всі підстави говорити про формування нової інформаційної культури, яка може стати елементом загальної культури людства. Її основою можуть стати знання про інформаційне середовище, закони його функціонування, уміння орієнтуватися в інформаційних потоках. На думку вчених, інформаційна культура поки що є показником не загальною, а, скоріше, професійною культурою, але з часом стане важливим фактором розвитку кожної особистості [2].

При цьому важливо враховувати принципи формування державної регуляторної політики сфери культури, серед яких виділяють:

- прозорість, послідовність та передбачуваність рішень органів виконавчої влади та місцевого самоврядування;

- впровадження нових рішень винятково після всебічного аналізу їх потенційної ефективності в досягненні поставлених цілей та можливого впливу на економічне середовище;

- моніторинг за наслідками впровадження чинних регуляторних актів та культурно — масових заходів, здійснених у межах їх реалізації на державному та регіональному рівнях;

- ефективний діалог між органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування і суб'єктами господарювання; звітування органів виконавчої влади; відповідальність державних службовців за здійснення культурно-масових заходів та проведення моніторингу ефективності їх проведення [3].

Виокремлені принципи мають бути покладені в основу забезпечення пріоритетних напрямів розвитку соціальної політики, оскільки саме через проведення відповідних культурних заходів запроваджуються у життя найбільш важливі рішення стосовно соціально-демографічного розвитку, управління розвитком культури, розвитку соціальної інфраструктури тощо. Крім того, посилюється взаємний вплив різних напрямів соціально-економічної політики — і в цьому аспекті значення регуляторних актів в сфері культури неухильно зростає. Життєздатність та ефективність тих чи інших рішень щодо впровадження культурних заходів безпосередньо залежить від того, наскільки соціально зорієнтованими є й інші напрями економічної політики держави.

В обґрунтуванні основних, фундаментальних принципів розвитку сфери культури слід виходити із загальних положень сучасної ідеології державного управління культурою та особливостей соціально-економічного розвитку регіонів. До їх числа відносять:

— чіткий розподіл функцій та обов'язків, при якому виконавча влада реалізує свої функції;

— планування, організацію і контроль проведення культурних заходів, а приватні власники — виділення коштів на фінансування цих заходів, причому в єдиному правовому полі;

— уникнення конфліктів, досягнення взаєморозуміння в необхідності та результативності такого заходу;

— формування відкритого інформаційного середовища, здорових ринкових відносин;

— надання пріоритетності культурних заходів у розв'язанні найбільш гострих соціальних проблем [4].

Для успішного вирішення цього завдання доцільно дотримуватися таких вихідних методологічних положень:

— врахування складної системи ієрархічних соціально-економічних взаємозв'язків у сфері культури, цілісності основних компонентів соціально-економічного простору, динамічності змін у кон'юнктурі ринкового середовища культурної сфери;

— визнання необхідності подальшої децентралізації системи управління соціальним розвитком регіонів у проведенні культурних заходів, що дозволить посилити вплив органів місцевого самоврядування на культурну сферу;

— досягнення оптимального поєднання в розвитку культури таких триєдиних складових: державного управління, самоуправління й саморегулювання та ринкового впливу на культурну сферу;

— надання пріоритету розвитку культурних національних традицій базових соціальних структур території регіону, збільшенню місткості ринку культурних послуг, розширенню сфери зайнятості в усіх без винятку напрямках державної регіональної соціально-культурної політики;

— створення нормативно-правової бази, яка б забезпечувала регіонам, галузям, первинним суб'єктам господарювання різних форм власності рівні можливості у фінансуванні культурних заходів та у соціальному розвитку, зокрема щодо формування місткої сфери відпочинку населення, створення нових площ для заходів, залучення додаткового фінансування для адаптації міжнародного досвіду у розвитку соціальної інфраструктури [5].

На етапі формування ефективної соціальної політики у сфері культури важливо передбачити можливі зміни у структурі фінансування таких заходів [6]; та самих методах проведення культурних заходів, а також виділити такі своєрідні обмеження щодо відпрацювання принципів та методів впливу на напрями і темпи розвитку культури:

по-перше, внаслідок поширення нерегламентованих заходів, відсутності системи обліку таких заходів, недосконалої методології та методики статистичного обліку різних категорій та напрямів культурних заходів

досить проблематично об'єктивно оцінити кінцеву результативність такої діяльності, визначити позитивну складову соціальної політики та рівень соціально-економічного аспекту розвитку культури окремих територій;

по-друге, певна автономність соціальних процесів відносно позитивних макроекономічних змін та відсутність кореляції між взаємопов'язаними соціально-економічними явищами свідчать про істотні недоліки та низьку ефективність сучасної політики і практики управління цими процесами у сфері культури;

по-третє, враховуючи невисокий рівень соціально-економічного розвитку переважної більшості регіонів України, доводиться визнати, що існуючі методи регулювання соціальних процесів особливо у сфері культури не спроможні кардинально змінити ситуацію на краще, і тим більше забезпечити високі темпи прогресивних соціальних перетворень [7].

Враховуючи ці обставини, можна дійти висновку, що вплив трансформаційних процесів в державі зумовлює втілення державного регулювання соціально-культурного розвитку на засадах таких принципів:

— єдність та чітка підпорядкованість цілей, завдань, орієнтирів та важелів державного управління у сфері культури та соціальної політики, що здійснюється на різних рівнях управління, їх інтегрованість на державному, регіональному та локальному рівнях з метою формування структурно цілісного та несуперечливого механізму реалізації культурно-масових заходів;

— системність підходу до визначення основних завдань, методів, напрямів та форм опрацювання та реалізації основних напрямів розвитку культури з урахуванням системних перетворень та макро-, мезо- і мікроекономічних змін;

— прозорість, послідовність та передбачуваність рішень органів державного управління у сфері культури, що безпосередньо ведуть розробку та впровадження культурних заходів, необхідних для задоволення потреб населення;

— пріоритетність вирішення соціальних завдань, які відповідають нагальним інтересам населення регіону (міста, села) у забезпеченні їх культурно-масовими заходами;

— регіональна адаптивність усіх напрямів та окремих заходів соціально-економічної політики до територіальних умов збереження національних традицій, режиму відтворення історичних подій;

— координованість зусиль усіх суб'єктів соціально-економічного розвитку, а також органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування у єдиному напрямі — досягнення високих соціальних результатів культурно-масової діяльності, покращання основних його параметрів та зниження соціальної напруги;

— зорієнтованість усіх структурних елементів державної соціально-економічної політики на досягнення високо ефективного результату проведення культурно-масових заходів на основі балансу інтересів усіх суб'єктів, узгодженості потреб населення та можливостей суспільства, використання новітніх методів соціально-го регулювання;

— постійний моніторинг здійснюваних культурно-масових заходів щодо соціальних перетворень, передбачення можливих соціальних наслідків та оцінка ефективності одержаних результатів по проведених заходах.

ВИСНОВКИ

Поєднання усіх названих вище принципів дасть змогу забезпечити високу ефективність державного управління у сфері культури, узгодженість основних її складових, чітку спрямованість на досягнення високих кінцевих результатів. На цій основі уся система запроваджуваних заходів набуде цілісного і комплексного характеру відповідно до змін у фундаменті економічної системи.

Література:

1. Бандура А.І. Методичні та методологічні засади оцінки розвитку соціальної інфраструктури України / А.І. Бандура, І.П. Кінаш // Вісник Вінницького політехнічного інституту. — 2012. — № 6 (105). — С. 76—82.
2. Биркович Т.І. Окремі аспекти становлення та розвитку інформаційної культури / Т.І. Биркович, О.О. Бутник // Науковий вісник Академії муніципального управління: Сер. "Управління". — 2015. — № 1. — С. 7—13.
3. Мирвода С.І. Принципи і методи державного регулювання соціально-культурного розвитку / С.І. Мирвода // Ефективність державного управління: зб. Наук. праць. — Вип. 41. — Львов: ЛРІДУ НАДУ, 2014. — С. 180—188.
4. Кінаш І.П. Матеріально-технічне забезпечення розвитку соціальної сфери України в умовах трансформаційної економіки: монографія / І.П. Кінаш. — Івано-Франківськ, Голіней О.М., 2014. — 272 с.
5. Бобух І.М. Тенденції параметрів формування людського потенціалу України у міжнародному контексті / І.М. Бобух // Актуальні проблеми економіки. Науковий журнал. — 2014. — № 4 (154). — С. 334—342.
6. Дорош Т.Л. Основні принципи державного управління сферою культури / Т.Л. Дорош // Актуальні проблеми державного управління. — 2011. — № 2 (40). — С. 2—8.
7. Мосійчук І.В. Сучасний стан ресурсного потенціалу соціальної сфери [Електронний ресурс] / І.В. Мосійчук // Економіка. Управління. Інновації. — 2014. — № 1. — Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2014_1/zmist.html

References:

1. Bandura, A.I. and Kinash, I.P. (2012), "Methodological and methodological bases of assessment of development of social infrastructure of Ukraine", *Visnyk Vinnyts'koho politekhnichnoho instytutu*, vol.6 (105), pp. 76—82.
2. Byrkovych, T.I. and Butnyk, O.O. (2015), "Some aspects of formation and development of information culture", *Naukovyj visnyk Akademii munitsypal'noho upravlinnia: Seriya "Upravlinnia"*, vol. 1, pp. 7—13.

3. Myrvoda, S. I. (2014), "Principles and methods of state regulation of socio-cultural development", *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii*, vol. 41, pp. 180—188.

4. Kinash, I.P. (2014), *Material'no-tekhnichne zabezpechennia rozvytku sotsial'noi sfery Ukrainy v umovakh transformatsijnoi ekonomiky: monografii* [Material and technical support of the development of the social sphere of Ukraine in the conditions of a transformational economy: a monograph], Holinej O.M, Ivano-Frankivs'k, Ukraine.

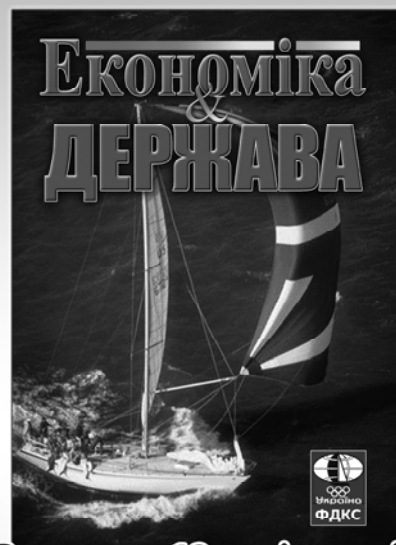
5. Bobukh, I.M.(2014), "Trends parameters forming human potential of Ukraine in the international context", *Aktual'ni problemy ekonomiky. Naukovyj zhurnal*, vol. 4 (154), pp.334—342.

6. Dorosh, T.L. (2011), "The basic principles of public administration sphere of culture", *Aktual'ni problemy derzhavnoho upravlinnia*, vol. 2 (40), pp. 2—8.

7. Mosijchuk, I. V. (2014), "Current state of resource potential of the social sphere", *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii*, vol. 1, available at: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/eui/2014_1/zmist.html (Accessed 05 Jan 2018).

Стаття надійшла до редакції 17.01.2018 р.

Науково-практичний журнал «ЕКОНОМІКА ТА ДЕРЖАВА»

Передплатний індекс: 01751

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з ЕКОНОМІКИ

www.economy.in.ua
e-mail: economy_2008@ukr.net
тел.: (044) 223-26-28
(044) 458-10-73